

Nieć, M., Litwin, T., & Łabędź, K. (2021). *Populizm – modele i praktyka. Polskie odniesienia*. Kraków: Wydawnictwo Naukowe Akademii Ignatianum w Krakowie, ss. 182. Seria: Dyskurs politologiczny. ISBN 978-83-7614-508-2.

W ostatnich latach zjawisko populizmu cieszy się coraz większym zainteresowaniem, co znajduje odzwierciedlenie zarówno w dyskursie naukowym, jak i polemikach publicystycznych. Pomimo wielu opracowań to zagadnienie o wymiarze globalnym pozostaje niedoprecyzowane, rozumiane jako zagrożenie dla współczesnej demokracji lub jako nieodłączny element życia politycznego¹. Choć nie jest terminem nowym, to jednak w ostatnim czasie uwaga skupiona na problematyce „ludu i narodu” ulega znacznej intensyfikacji, a widoczne różnice w rozumieniu i podejściu do populizmu sprawiają, że kompleksowa analiza zjawiska wydaje się niezwykle potrzebna. Tym cenniejszą pozycję stanowi prezentowana przez Autorów monografia zawierająca rozważania nad zjawiskiem populizmu – zarówno w ujęciu teoretycznym, jak i praktycznym. Składa się z pięciu rozdziałów poprzedzonych wstępem oraz zakończenia i bibliografii. Rozdziały autorstwa Mateusza Niecia zawierają opracowanie teoretyczne dotyczące problematyki populizmu oraz praktyczne odniesienia do kampanii wyborczej do Parlamentu Europejskiego z 2014 roku. Pozostałe dwa rozdziały, których autorami są Tomasz Litwin i Krzysztof Łabędź, obejmują analizy programów politycznych KO i PiS oraz wypowiedzi kandydatów w wyborach prezydenckich z 2020 roku w kontekście występowania elementów populistycznych.

---

1 Por. Tooze, A. (2006). *The Wages of Destruction: The Making and Breaking of the Nazi Economy*. London-New York; Müller, J.W. (2017). *Co to jest populizm?* Warszawa; Griffin, R. (1993). *The Nature of Fascism*. London; Mudde, C., & Kaltwasser, C.R. (2017). *Populism: a very short Introduction*. Oxford; Finchelstein, F., & Urbinati, N. (2018). *On populism and democracy*. *Populism*, 1(1), 15–37.

Pierwsza część monografii: *Wokół teorii populizmu* to dwa rozdziały, z których pierwszy – *Dzieje populizmu i modele jego interpretacji* – obejmuje autorską koncepcję periodyzacji dziejów populizmu. Wprowadzając w zagadnienia rozwoju populizmu, Autor rozdziału wyróżnia pięć okresów ekspansji zjawiska w ujęciu politycznym – od sięgającego starożytności okresu protopopulistycznego, poprzez wiek XIX, czas 1917–1991, lata 1992–2015, aż do okresu po 2016 roku, oznaczającego czasy po „przejęciu władzy” m.in. przez D. Trumpe’a w USA. W dalszej części tekstu Autor odnosi się do koncepcji C. Mudde’a, wyróżniającej trzy czyste typy populizmu: agrarny, polityczny i gospodarczy. Doceniając wkład Mudde’a w doprecyzowanie podziału populizmu, słusznie w krytyczny sposób podchodzi do jego poglądów dotyczących doświadczonej komunizmem Europy Środkowo-Wschodniej (tzw. bloku wschodniego). Następnie Mateusz Nieć zgłębia podejście R.A. Dahla nie tyle do samego zjawiska populizmu, co idei demokracji. Komentuje przyjęte przez Dahla zasady poliarchii oraz wskazuje na przynależność rozważań autora *Demokracji i jej krytyków* do „bibliografii populizmu”, szczególnie w kontekście analizy napięcia między równością a wolnością. Podkreśla przy tym krytyczny stosunek R. Dahla, formułującego swoiste przestrogi dla demokracji, do współczesnej demokracji przedstawicielskiej. Rozdział trzeci ma charakter empiryczny – zawiera analizę zawartości spotów wyborczych dziewięciu polskich komitetów z kampanii do Parlamentu Europejskiego w 2014 roku. Autor wykorzystał w analizie wskaźniki dyskursu populistycznego opracowane przez P. Przyłęckiego. Pozwoliło to na uszeregowanie spotów wyborczych pod względem stopnia obecności treści populistycznych. Ciekawe byłoby przeanalizowanie wyborów z 2019 roku i porównanie obu kampanii – to nie znalazło się w tekście, ale może będzie elementem kolejnego artykułu Autora.

Czwarty rozdział monografii zatytułowany *Populizm w programach relevantnych polskich ugrupowań politycznych* jest dziełem Tomasza Litwina. Wyraźnie definiuje on przedmiot analiz, trafnie syntetyzuje wskaźniki populizmu Przyłęckiego, grupując je w sześciu kategoriach i wykazując ich obecność zarówno w programie Prawa i Sprawiedliwości, jak i Koalicji Obywatelskiej. Autor przewiduje, że konsekwencją występowania elementów populistycznych w programach tych partii może być dalsza polaryzacja sceny politycznej,

a także pogłębienie podziałów społecznych wśród zwolenników obu ugrupowań.

Rozdział piąty *Elementy populizmu w kampanii przed wyborami prezydenckimi w 2020 roku* autorstwa Krzysztofa Łabędzia zawiera analizę przekazów (głównie wypowiedzi) sześciu kandydatów ostatnich wyborów prezydenckich. Autor przeanalizował kampanie Andrzeja Dudy, Rafała Trzaskowskiego, Szymona Hołowni, Krzysztofa Bosaka, Roberta Biedronia i Władysława Kosiniak-Kamysza, wykazując, że choć w różnym stopniu, to jednak we wszystkich wypowiedziach pojawiły się akcenty populistyczne.

Aktualne wydarzenia społeczne i polityczne, w tym także popularność ugrupowań i polityków posługujących się elementami populistycznymi, stanowią wyzwanie dla badaczy zjawiska. Recenzowana monografia jest znaczącym głosem naukowców w debacie na jego temat i wnosi istotny wkład w poznanie wątków populistycznych występujących w polskiej rzeczywistości. Wskazana we wstępie autonomia pozostawiona Autorom pozwoliła na ukazanie populizmu w wymiarze teoretycznym, uwzględniającym odwołania do czołowych badaczy zjawiska populizmu oraz demokracji (część I). W kolejnych rozdziałach zaprezentowano skłonność poszczególnych partii do stosowania argumentacji nacechowanej elementami populistycznymi, a także ukazano „praktyczne wydanie” populizmu w kampanii prezydenckiej (część II). Przedstawiona pozycja z pewnością wzbogaci stan wiedzy zarówno czytelników zainteresowanych populizmem, jak też analityków zawodowo zajmujących się badaniem zjawiska.

Dominika Karwoth-Zielińska

<http://orcid.org/0000-0003-3870-8357>

Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie

DOI: 10.35765/HP.2216